

2016 - ANUL COȘBUC (IX):
George Coșbuc explică „mărțișorul de la luna babei Dochia”
– cel mai cunoscut simbol al soarelui!

Din perioada năsăudeană s-au născut multe povestiri care vor vedea lumina tiparului mult mai târziu, în diferite împrejurări. În povestirea „Mărțișorul” descoperim emnificațiile acestuia, așa cum era cunoscut și înțeles de poetul George Coșbuc:

«Dintre simbolurile soarelui, cel mai des întrebuințat este banul de argint. Cei ce înlocuiesc banul alb cu unul galben de aur o fac din mândrie și din neștiință, că nu e totuna a afuma cu tămâie în biserică ori cu usturoi. Banul alb închipuiește soarele primăverii, pe care toate popoarele și-l închipuiesc alb, cu cai albi, cu haine albe, cu arme albe, căci albul este al biruitorilor. Soarele verii, când e în toată puterea sa, e roșu, iar al iernei e închipuit galben, ba chiar negru. Cu toate că metalul soarelui este aurul, iar argintul al lunii, obiceiul a făcut ca simbolul soarelui primăverii să fie un ban de argint, numai din pricină că trebuie să fie alb. Lucrul trebuie să-l înțelegi așa că nu banul într-adevăr e simbol al soarelui, ci bucațica rotundă de argint, un semn, o mărturie de botez, un mărțișor, pe care îl putea înlocui așa de lesne cu un ban.

Iată, tocmai mărțișorul de la luna babei Dochia este cel mai cunoscut simbol al soarelui. La orașe e o sminteală mare a rostului ce-l are mărțișorul, că-l facem din aur ori din tinichea galbenă, când el trebuie să fie numai alb, de argint, și mai ales că-i dăm formă de inimă, de carte, de floare, de porc și de alt animal, când el trebuie să fie numai rotund, cum e soarele. Toate aceste podobi n-au nici un Dumnezeu pe lume și sunt înșelătorii și ale pungii, și ale tradițiilor. Pe la țară, pe unde n-au ajuns negustorii de mărțișoare să fure ochii oamenilor cu sclipiturile lor de tinichea tăiată în chip de porci, mărțișorul nu se face altfel decât dintr-un ban de argint.

Mărțișorul să leagă cu un fir roșu - care însuși este un simbol al focului și al luminei, deci

și al soarelui - ori la mână, ori la gât. Poporul nostru de pretutindeni îl cunoaște și-l ține în mare cinste, deși acum nu-l mai poartă decât copiii, fetele și numai rar și nevestele și flăcăii, fiindcă el e crezut ca aducător de frumusețe și de iubire. Mărțișorul să leagă ori înainte de răsărirea soarelui, ori mai bine deodată cu roșirea, și scopul purtării lui este să aduci o jertfă soarelui, purtându-i cu tine chipul, cam cu același rost cum purtăm noi o cruce ori un chip al lui Christos în sân. Printr-asta te faci prieten cu soarele, și-l faci binevoitor să-ți dea ce-i stă în putere, mai întâi frumusețe ca a lui, apoi veselie și sănătate, cinste, iubire, nevoie și curăția de suflet. Țăranii zic că pun copiilor mărțișoare ca să fie curați ca argintul și să nu-i scuture frigurile, ceea ce e adevărat, dar cu mult mai limpede își spun gândul fetele, cari zic că-l poartă ca să nu le ardă soarele. Firește că stă în puterea soarelui să le înnegrească fața, de aceea cine poartă mărțișoare nu mai e pârlit de soare; cine nu le poartă are să se ofilească, deci fetele trebuie să poarte, dacă vreau să fie albe la față. Poporul mai știe încă bine că în purtarea mărțișorului este o adorare a soarelui, căci el crede că trebuie purtat ca lucru sfânt, nu așa, ca podoabă, ori ca jucărie. Cine nu poate face așa, ori cine uită că poartă mărțișor, acela e mai rău în ochii soarelui decât unul care nu-l poartă deloc. Și mai departe, când lapezi ori arunci mărțișorul, să nu te vadă soarele, că e păcat și-l superi, încât tot te pârlă peste vară.

Mărțișorul să poartă de la baba Dochia - întâi martie, ziua în care începe primăvara - până ce se arată neclintitele și neîndoioasele semne ale biruinței primăverii, adică, după locuri și tradiții, până ce aude cucul cântând, până ce înfloresc trandafirii, ori păduceii, ori cireșii, până ce vin berzele ori rândunelele, până ce auzi tunând și așa altele. Atunci ori îl leagă de vreun trandafir, de vreun pom înflorat, ori îl aruncă după cuc și după barză, ori îl aruncă pe apă - iar asta mi se pare la noi, românii, cea mai cu rost lucrare - ori îl cheltuiesc ca pe orice ban. Pe lângă această credință, îndeobște știută, mai sunt și altele locale, tălmăciri mai mult ori mai puțin înțelepte ale amănuntelor legate de mărțișor. (1906)»

Revenind la studiul intitulat sugestiv „Poporul poet”, apărut atât în prefața lucrării „Suspine (Poezii populare din Basarabia, 1897)” cât și în cotidianul sibian Tribuna nr. 210 din 23 septembrie/5 octombrie 1897, continuăm reproducerea:

«Femeile improvizează versuri mai lesne decât bărbații. Ar fi mai buni poeți decât ei, dacă nu și-ar perde prea repede sărita și dacă n-ar fi așa de unilaterale în idei. O spun din experiență: dacă ai încurcat pe o femeie în toiul improvizării, rămâne încurcată, și până a doua zi tot pe aceeași vreme nu mai e în stare să urmeze cu improvizarea. Erau în satul nostru multe femei cari improvizau – și mama e între ele -, și n-aveai decât să le discordezi, ca să părăsească lupta. Căci la petrecere, în ținuturile noastre e o adevărată luptă cu cântăreți rivali.

Fetele „își fac cântece” și ele. Dar e curios lucru cu fetele. Într-o zi aud pe o nepoată a mea cântând niște versuri „scornite”, adevărat de curând ieșite în lume. Spuneau despre „leagăn”, „tu vei fi la horă”, „eu voi sta s-adorm copilul”, etc., cântau o nefericire a unei Ilene. Credeam că însăși această Ileană este autorul poeziei, în care își cânta nefericirea. „Cine a făcut cântecul ăsta?” Nepoata mea, mirată: - „Cum cine l-a făcut” – „Cine l-a scornit?” – „Noi!” – „Cine, voi?” – „Noi, fetele” – „Nu Ileana?” – „Ileana nici n-a fost acolo” – „Unde?” – „Unde se fac cântecele, la șezătoare!”

Și iată cum se fac cântecele. Fetele vorbesc fără intențiunea de a face versuri despre subiect – să zicem despre nenorocul Ilenei-, vorbesc mult, apoi deodată una începe să cânte:

Bădișor, ți-o fi păcat,

Acum se uită o față în gura și-n ochii celeilalte și cântă înainte. Și parcă e farmec, parcă fiecare culege vorbele din gura și din ochii vecinei: toate deodată rostesc aceleași vorbe, aceleași versuri, ca și cum le-ar ști de mai nainte! Nu toate fetele însă din sat cântă când „fac cântece”, ci s-aleg cele mai cu „glas”- zic ele; cele cu talent poetic –zic eu. Dacă n-aș fi văzut cu ochii mei de atâtea ori acest fel de a improviza, aș zice că nu știu ce spune cel ce mi-ar spune aceasta. Adevărat e că omul deprins cu versurile populare și cu felul de înlănțuire al ideilor din ele poate foarte ușor ghici versurile, însumi eu de multe ori puteam să cânt în rând cu fetele, căci unui vers dat îi ghiceam „soțul”.

Iată autori obiectivi în toată puterea cuvântului. Ileana nici nu visa să-și facă un cântec. Bocetele se fac tot așa. Nu știu însă cum se compun baladele. Fără îndoială, poeți cari pot crea balade ca Miorița n-o să găsești în toate zilele și pe toate cărările.»
(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa on-line:

<http://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2016-anul-cosbuc-ix-george-cosbuc-explica-martisorul-de-la-luna-babei-dochia-cel-mai-cunoscut-simbol-al-soarelui-114579.html>

În: *Tribuna*, 28 februarie 2016.

The screenshot shows a web browser window with the URL www.tribuna.ro/stiri/cultura/2016-anul-cosbuc-ix-george-cosbuc-explica-martisorul-de-la-luna-babei-dochia-cel-mai-cunoscut-simbol-al-soarelui-114579.html. The page header features the Tribuna logo and navigation links. A red navigation bar contains categories like 'Eveniment', 'Actualitate', and 'Cultura'. The main content area displays the article title '2016 - ANUL COȘBUC (IX): George Coșbuc explică „mărțișorul de la luna babei Dochia” - cel mai cunoscut simbol al soarelui!' along with social media sharing options and a search bar.